

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยนี้เป็นการศึกษาเพื่อหาแนวทางการป้องกันและจัดการความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรน้ำของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องหรือมีส่วนในการใช้ทรัพยากรน้ำ จากการพัฒนาพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC, Eastern Economic Corridor) และการพัฒนาด้านอื่น ๆ ในพื้นที่เกี่ยวเนื่อง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อปัญหาด้านการจัดสรรทรัพยากรน้ำทั้งในปัจจุบันและอนาคต ระหว่างภาคประชาชนที่ใช้น้ำเพื่อการอุปโภคและบริโภค ภาคเกษตรกรรม และภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่ศึกษารวม 5 จังหวัด ได้แก่ ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และสระแก้ว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1.ศึกษาความแตกต่างในบริบทของแต่ละพื้นที่ศึกษา ความเป็นมา และรูปแบบการจัดสรรทรัพยากรน้ำเชิงพื้นที่ทั้งที่กำหนดโดยหน่วยงานรัฐและโดยประชาชนในพื้นที่เอง 2.คาดการณ์รูปแบบและเงื่อนไขความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นจากการจัดสรรทรัพยากรน้ำในพื้นที่ศึกษา 3.กำหนดแนวทางการแก้ไขและจัดการความขัดแย้งที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ศึกษา โดยมีคำถามวิจัยที่สำคัญ 3 ประการคือ 1.อะไรคือความแตกต่างในบริบทของแต่ละพื้นที่ศึกษา 2.อะไรคือรูปแบบและเงื่อนไขความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นจากการจัดสรรทรัพยากรน้ำในพื้นที่ศึกษา 3.อะไรคือแนวทางการแก้ไขและจัดการความขัดแย้งที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ศึกษาที่จะทำให้เกิดการยอมรับของคนในพื้นที่ต่อการบริหารจัดการน้ำเพื่อรองรับการพัฒนาการตามแนวนโยบายของภาครัฐในอนาคต

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR, Participatory Action Research) ผลของการวิจัยพบว่า ปัญหาการจัดการน้ำต้นทุนในพื้นที่ศึกษา คือ ความจำเป็นต้องมีอ่างเก็บน้ำเพื่อกักเก็บน้ำในฤดูฝนไว้ใช้ในเวลาที่ต้องการ ต้องมีการเชื่อมโยงอ่างเก็บน้ำและแหล่งน้ำด้วยระบบท่อ เนื่องจากอ่างเก็บน้ำในพื้นที่ที่เป็นที่ตั้งของอุตสาหกรรม โดยเฉพาะพื้นที่ EEC นั้น มีน้ำต้นทุนไม่เพียงพอ จึงทำให้เกิดการผันน้ำข้ามลุ่มน้ำเพื่อมาเพิ่มน้ำต้นทุนให้กับอ่างเก็บน้ำในพื้นที่ EEC ซึ่งมีข้อทักท้วงถึงผลกระทบด้านการจัดสรรทรัพยากรน้ำที่ไม่เป็นธรรมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่อยู่ในพื้นที่ของอ่างเก็บน้ำนอกพื้นที่ EEC จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการออกแบบระบบการจัดการน้ำให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ต้นน้ำได้มีน้ำใช้เพียงพอก่อนผันน้ำไปยังพื้นที่ EEC ผ่านการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย การศึกษานี้แสดงให้เห็นว่า จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ในการบริหารจัดการน้ำสำหรับการป้องกันและจัดการความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรน้ำเป็น 2 ระดับ คือ 1.ระดับปฏิบัติการในพื้นที่ เป็นแนวทางการจัดการน้ำระดับพื้นที่ในขอบเขตของจังหวัดหรือลุ่มน้ำย่อย ประกอบด้วย 2 แนวทาง คือ การบริหารจัดการด้านความต้องการน้ำ และการจัดการปัญหาด้านคุณภาพน้ำ 2.ระดับนโยบายในภาพรวมหรือในระดับลุ่มน้ำ จำเป็นต้องกำหนดเป็นนโยบายให้ทุกส่วนงานและทุกระดับที่เกี่ยวข้องดำเนินการไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีเอกภาพ โดยกำหนดเป็นหลักเกณฑ์ในการบริหารจัดการน้ำในเชิงนโยบายได้ 2 หลักเกณฑ์ คือ หลักเกณฑ์ในการพิจารณาและศึกษาผลกระทบโครงการพัฒนาหรือบริหารจัดการน้ำขนาดใหญ่ และหลักเกณฑ์ของการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเป็นไปอย่างมีความหมายและลดความขัดแย้งในการดำเนินการ

คำสำคัญ: การป้องกันและจัดการความขัดแย้ง การใช้ทรัพยากรน้ำ ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก การมีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย

Abstract

This research project is to find out the best guidelines of the conflict prevention and management in water consumption and use for all stakeholders, who are being affected by EEC (Eastern Economic Corridor) development and other development plans in the EEC area as well as its association, according to the water resources management issue between the demand for domestic, agricultural and industrial uses. The study area covers 5 provinces in the east of Thailand, including Chachoengsao, Chonburi, Rayong, Chanthaburi, and Sa Kaeo. The research objectives are to 1. Study the contextual differences of the targeted areas, area backgrounds, and area-based water resources management models defined by the government as well as the local community. 2. Forecast models and conflict conditions for water resources management which would be existed in the study areas. 3. Define appropriate guidelines for conflict resolution and management upon the contextual differences of the targeted areas. There are 3 significant questions for the study to be tracked down which are 1. What are the contextual differences of the targeted areas? 2. What are the foreseen models and conflict conditions for water resources management in the study areas? 3. What are the appropriate guidelines for conflict resolution and management upon the contextual differences of the targeted areas that would be accepted by local communities to support the future development policies issued by the Thai government?

PAR (Participatory Action Research) is applied along with the main study. The finding is about the management issue in water consumption and the use of the targeted areas, as the result of huge demands for water reservoirs to catch the monsoon rains for the uses in the dry season. They required the water grids between the reservoirs via a complex piping system. The water demand for industrial use in the EEC area was remarkably higher each year while the water reservoirs in the ECC area were inadequate to supply. The cross-catchment management to get the water from other reservoirs outside the EEC area is finally adopted to increase the water consumption in the EEC area with a big warning for the unfair resources management against the stakeholders who use the water reservoirs outside the EEC area on daily basis. This issue can be solved by designing the water resources management system to supply these stakeholders as the first priority. Through the meaningful public participation of these stakeholders, they are able to justify the rest water consumption bringing to the EEC area

without conflict. The research provides the main argument that we shall have guidelines for the conflict prevention and management in water consumption and use based on 2 levels which are 1.Operation level in the targeted areas; it is the area-based guideline in the boundary of province or sub-basin. It can be divided into two guidelines. One is water demand management, the other is water quality management. 2.Policy level at the big picture or at the basin level; It is the policy definition asking for every section and every level who shall collaborate to move in the same direction. It can be classified into two principles. One is the principle of the mega water development/management project impact assessment, the other is the principle of meaningful public participation for the water resources management by all stakeholders with conflict minimization.

Keywords: Conflict Prevention and Management, Water Consumption and Use, Eastern Economic Corridor, Meaningful Public Participation